

1. ציון לנפש חיה, ברכות, דף כ"ח ע"ב

רשי ד'ה מהגיון לא תרגילום במקרא יותר מדאי משום
דמשכא כלע"ד משום שלימוד המקרא גם האפיקורסים
לומדים בשביל הלשון כמו שלומדי' שאר לשונות ואם לא תשגיח
על זנך בילדותו רק על לימוד המקרא יכול להיות שחקק לו
מלמד אחד משלהם כי גם הם יודעים ללמדו ומתוך כך זנך
כמשך אחריהם גם בדיעות נפסדים • וזפרט בזמנינו שנתפשט
התרגום אשכנזי וזה מושך לקרות בספרי הגוים כדי להיות בקי
בלשונם ולכן הזהיר חז"ל מזה אבל חנוך לנער ע"פ דרכי התורה
ואשיבונו בין דרכי ת"ח גם בילדותם בלמדם מקרא קח לו מלמד
תלמיד חכם וירגילו תבין גם במשגה ומרא • והרבה יש להוכיח
ע"ז בדורינו שפשתה המספחת מאד ומן השמים ירחמו :

2. Shabbat HaGadol sermon, 1782

But now, because of our many sins, I have seen everything overturned. How can one envy the study of Torah, when an evil man⁸ has arisen from our own people and brazenly asserted that the Torah is not all important, that an animal carcass is worth more than talmudic scholars, that etiquette is more vital than the Torah?⁹ This man is certainly blind to his own faults. He is worse than an animal carcass, and in the end his corpse will lie like dung upon the field!

Now as to the substance of the matter—the value of etiquette and of grammatical knowledge of the languages spoken by our neighbors—I too esteem these things. The government has done a great favor in deciding to teach our children to speak [German] correctly. Even in the Bible we were criticized for not knowing how to speak the various languages.¹⁰ Do not think that you know how to speak the German language. No one can be said to know a language unless he can speak it grammatically. . . .

Therefore, His Majesty the emperor has done us a great favor in commanding us to learn the language grammatically so that we can speak it properly, as I stated in a sermon last winter. Even in the time of the last prophets, the king commanded that Daniel, Hananiah, Mishael and Azariah be taught the literature and language of the Chaldeans, and they distinguished themselves both in this area and in their knowledge of Torah and their performance of good deeds.

Those who fear the Lord have eyes to see, and they will be able to master both, making Torah the basis, yet also learning to speak correctly and behave according to the patterns that guide a person on the right path.¹¹ "Torah unaccompanied by labor will eventually come to naught," but most of our labor is in the area of trade and commerce, which

requires the ability to write and to speak the language of the country. Likewise, the members of the Sanhedrin, the pillars of the Torah faith, were required to understand the languages of other peoples.¹²

3. Frontispiece of *Alon Bakhut* (1793), a eulogy for R. Yechezkel Landau

והוא יחזיק מזה בשעתה ובלילה זו לריכין לאכול כזית מזה וכן מרור ולששות מן ארבע כוסות רביעית של תורה לריך אני לזרר שיעור הכזית ושיעור הרביעית מה שעולה לדעתי שנתזרר לי צמזמת שהוא שלא כדברי הש"ע כי באמת מבואר בש"ע סי' תפ"ו ששיעור כזית הוא חצי ביצה ואמנם לפי שנתזרר לי עפ"י מדידה שהביאות במלוי' עתה בימינו הנה הביצה שלימה שבזמנינו הוא דרך חצי ביצה מביאים שבהם דיברה כחזרה והמזפת היה פי שיעור מזה הוא מ"ג ביצים וקומץ והחז"ט מדד שהיה פינט מדד ישנה שחלתי כאלן צבואי לפראג ואני מדדתי ומלאתי שהוא פחות מפינט ושז עשיתי כלי השחזיק שבע אגודלים פחות ב' תשיעית באורך ורוחב ורום מרובע שהוא שיעור חלה המפורס בש"ע בי"ד סי' שכ"ד והוא על פי השבון של שיעור מקום והכלי זה מהזיק מעט יותר משמנה זיידלך שהוא שני פינט וא"כ שני שיעורי אלו מכשישים זה את זה ושניהם הלכה למשה מסיני כי שיעור מ"ג ביצי' וחומש הוא כל"מ זכן שיעור מקום הוא כל"מ ועל כרחך שגשגנה בזמנינו או שהאגודלים נחגדלו והמה גדולים יותר מהאגודלים שבז' זימי החנאים או שהביצי' נחקטנו והמה בזמנינו קטנים ממה שהיו זימי החנאים וידוע שהדורות הולכים ומתמעטים ואי אפשר שאגידל שלנו גדול יותר מאגודלים שהיו זימי חכמי ש"ס. ועל כרחך הביצים בזמנינו נחמטטו ולכן אני מזכיר שעל פינט יקח החלה בלי צרכה כי לא באתי להקל על שיעורא של החז"ט אבל צרכה לא יצרכו עד שיביא שני פינט קמח מחוקקים ומעט יותר וכיון שנתזרר שהביצים שלנו נחקטנו על מחליחם א"כ שיעור זית שהיה חצי ביצה הוא בביצה שלנו וכזה אשער באכיל' מזה ומרור בכל שיעורי החז"ט ושיעור רב עית של תורה על על פי מדידו הוא יותר מרובע זיידל של הזיידל הישן שחלתי פה ק"ק פראג ובזיידל יש ג' רביעי' ומחלה מרביעית של תורה לערך ופירחא לא דייקין לחומרא

5. שו"ת תשובה מאהבה ח"ב, הלכות חלה ותרומות סי' שכ"ד

אבל חלילה וחלילה להקל בעבור חשבון הזה בשיעור אכילה ביום כיפור שהיא כביצה. כי מורי ורבי הגאון נודע ביהודה לא בא להקל על של תורה אלא להחמיר. ולעניות דעתי מורי ורבי הגאון חשב לפי אגודל שלו והוא היה ארוך בדורו משכמו ומעלה גבוה מעל כל גבוהים. ואגודלו היה כפול משל אדם בינוני כנודע לכל מי שהיה זוכה להכירו. ובאגודלו היה ראוי לחשוב שיעור כתם. וכדברים אלה אמרתי למורי ורבי והיה מנענע בראשו ושתק.

6. שו"ת נודע ביהודא מהדו"ת, אורח חיים ל' (יצא לאור בשנת תקע"א)

בע"ה פראג ח"י שבט תקמג"ל ללונדן.

תשובה

...על דבר נשיאת הפאראסאל בשבת והוא כלי העשוי להגן בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והאדם נושא על ראשו והוא מאהיל על ראשו והוא עשוי שיש לו בית יד וקרסים ולולאות לפתחו ולמותחו ולסגרו כרצונו. ומעלתו כתב מכתב לחכם אחד לשאלו למה אינו מוחה בבני ביתו שיוצאים בשבת עם האוהל הזה על ראשם, והחכם השיב לו טעמים להתיר. ומעלתו חזר והשיב לו לסתור טעמי ההיתר ההם ועתה ביקש מעלתו ממני לחוות דעתי בזה והנני משיב לו. ויען שאותו החכם המתיר אינני מכיר כי מעלתו העלים ממני שמו ושם עירו רק כתב חכם אחד מעבר לים. אך יהיה החכם ההוא מי שיהיה אני לא אשא פנים...

ושורש דברי החכם נשען על שני טעמים להיתר:

הא'...הואיל ואינו מגין על שום דבר רק על האדם הנושא ואינו קבוע במקום אחד...אינו חשוב אוהל...כי אוהל שאינו רק בדרך הילוך לא שמיא אוהל:

והטעם השני דלא גרע הפאראסאל שיש בו קרסים ולולאות לפתחו ולסגרו מטלית כפולה במס' שבת דף קל"ח ע"א שאם כך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחלה....

והנה אמינא ליה...שזה איזה שנים שהובא כלי הנ"ל לקהלתנו והורגלו בו רבים ומתוך כך התחילו להקל בו גם בשבת ומחיתי בהם ודרשתי באותו פעם בבה"כ שהוא איסור גמור ואמרתי שאפילו חוששני לאיסור סקילה ומאז ועד עתה אני מוחה בקהלתנו ורוב העם מזהרים....

ועד כאן דברנו מאיסור תיקון בשבת אבל אם העמידו מע"ש אם רשאי בשבת לישא אותו ולהאהיל בו על ראשו להגן מפני החמה או מפני הגשם והא ודאי שמצד מראית העין שיחשדוהו שתיקנו היום ראוי לאסור... אבל אם אסור מצד הדין אף בלא חשדא יש לדון שכיון שכבר הוא מאתמול ובכל מקום שהוא עומד אוהל הוא א"כ מה לי שהוא עומד במקומו או שנושאו על ראשו אלא שיש סברא ג"כ לאיסור שזה מאהיל עתה על ראשו מיחשב עשיית אוהל...

7. שו"ת נודע ביהודא מהדו"ת, יורה דעה י'

The full teshuvah with translation is available here:

https://www.sefaria.org/Noda_BiYehudah_II%2C_Yoreh_Deah.10.2?lang=bi

שלום להאי צורב, העוסק בחקי חורב, ה"ה כבוד אהובי האלוף התורני מוה"ר גומפריכט אפנהיים י"ץ:

Greetings to the scholar, who engages with the laws of Mt. Horeb, the esteemed rabbi, my honored friend, the Torah chieftain, our master, Rabbi Gumprecht Oppenheim, may our Rock protect him.

מכתבו קבלתי ואם אינני מכיר ולא ידענא ליה אך אשר בא לשאול שאלתא ומשתעי בלישנא דחכמתא הנני משיב לכל שואל.

I received your letter, and although I do not recognize you and do not know you, nevertheless, when one comes to ask a question and speaks using the language of the sages, I respond to every questioner.

ושורש שאלתו איש אחד אשר זכהו השם בנחלה רחבה ויש לו כפרים ויערות אשר בהיערות תרמוש כל חיתו יער אם מותר לו לילך בעצמו לירות בקנה שריפה לצוד ציד או אם אסור לישראל לעשות דבר זה אי משום צער בעלי חיים אי משום בל תשחית ואי משום שנהגו בו איסור צעב"ח

The root of the question is this: A certain man, who God has graced with a large estate, has villages and forests – forests in which all the beasts of the forest prowl. May he go himself to shoot with a rifle (lit. “fire stick”) to trap game, or is it forbidden for one of Israel to do this deed, whether because it causes pain to creatures (“*tza’ar ba’alei hayim*”), because it violates “you shall not destroy” (“*bal tashhit*”), or because it is customary to regard it as *tza’ar ba’alei hayim*?

...והנה עד כה דברנו מצד הדין:

Thus far, we have addressed the legal aspects.

ואמנם מאד אני תמה על גוף הדבר ולא מצינו איש ציד רק בנמרוד ובעשו ואין זה דרכי בני אברהם יצחק ויעקב ופוק חזי לומר תבלה ותחדש כתב מהרי"ו בפסקיו הביאו רמ"א בא"ח סוף סימן רכ"ג שאין לומר כן על הנעשה מעורות בהמה משום ורחמיו על כל מעשיו, ואף שרמ"א כתב עליו שהוא טעם חלוש... עם כל זה סיים רמ"א שרבים מקפידים על זה, ואיך ימית איש ישראלי בידים בעלי חיים בלי שום צורך רק לגמור חמדת זמנו להתעסק בצידה.

However, I am surprised by the matter itself. We find no hunters other than Nimrod and Esau, and this is not the way of the children of Abraham, Isaac, and Jacob. Go and look, regarding the congratulation “let it be worn out and renewed” – R. Jacob Weil writes in his rulings, cited by Rema in Orah Hayim at the end of §223, that one does not say this on something made of animal skins, because “His mercy extends over all His creations” (Psalms 145:9). And even though Rema writes on this that it is weak reasoning... nevertheless, Rema concludes that many are careful about this. For how can a man of Israel actively kill beasts needlessly, simply to pass his leisure time by engaging in hunting?

...ומי שהוא איש הצריך לזה ופרנסתו מצידה כזו בזה לא שייך אכזריות והרי שוחטין בהמות וחיות ועופות וממיתים דגים לצורך האדם ומה לי טהורים שיאכל מבושרם ומה לי טמאים שיאכל ויפרנס עצמו מדמי עורותיהן וכל בעלי חיים ניתנו לאדם לכל צרכיו, אבל מי שאין זה לצורך פרנסתו ואין עיקר כוונתו כלל בשביל פרנסתו הוא אכזריות.

A man who needs to do so, whose livelihood is from such trapping, is not cruel. After all, we slaughter livestock, beasts, and birds and kill fish for human consumption, and why should there be a difference between kosher animals whose meat is eaten and unkosher animals through which one earns a living and eats by the sale of their pelts? All creatures were given to man for all his needs. However, for one who does not need this for his livelihood, and whose main intent is not at all for the sake of earning a living, this is cruelty.

ועד כאן דברתי מצד יושר ההנהגה שראוי לאדם להרחיק מזה ועכשיו אני אומר אפילו איסורא איכא שהרי כל העוסקים בזה צריכין להכנס ביערות ולהכניס עצמם בסכנות גדולות במקום גדודי חיות ורחמנא אמר ונשמרתם מאוד לנפשותיכם

Thus far I have addressed the aspect of proper behavior, [contending] that man ought to distance himself from this. Now I say that it is even forbidden, for anyone who engages in this must enter the forests and place themselves in great danger, in places of packs of wild animals. And the Merciful One said: “Take great care of yourselves” (Deut. 4:15)...